

«La crisi de França pot ser el càncer d'Europa»

Robert Lafont, occità i occitanista.

Amb una dilatada experiència en tots els papers de l'auca: poesia, narrativa, lingüística, ensenyament, animació cultural, antologies, periodisme i direcció de revistes, història, conferències, editorials, direcció escènica i dramàtica, ràdio, cançons, economia, política, manifestos i discursos, és, de fa dècades, la figura de major significació nacional en un territori que ocupa la tercera part de l'Estat francès i on intenta sobreviure una llengua i una cultura amb un passat esplèndid i un futur ben difícil. Una cultura, l'occitana, sistemàticament marginada, i tan pròxima a la nostra que la seua sort no ens pot ser indiferent. Lafont parla, en un català fluid, d'Occitània i d'Europa.

—Des del començament de la seua activitat literària, tot just acabada la segona guerra mundial, sembla que vostè es marca l'objectiu de modernitzar, desfolkloritzar la literatura occitana.

—Jo encara he viscut el temps en què es mantenia l'Associació *félibrige*, que es considerava hereva de Mistral. Llavors, l'ús de la llengua escrita era molt decadent. Durant la segona guerra mundial, i després, pujà una generació que, en canvi, intentà l'aproximació de la literatura occitana

a les altres literatures europees actuals. Era un projecte molt conscient, molt clar.

—Degué ser difícil dur avant un projecte així, dins un medi tan refractari, com l'abrivat Estat francès de la postguerra.

—Sí, sobretot perquè hi havia un públic molt reduït. Hi havia un públic ampli per a la literatura popular, folkloritzada, però el públic intel·lectual era ben escàs. La literatura «seriosa» es llegeix en francès. Per això, abans de «fer país» calgué fer, senzillament, un públic.

—En aquella època va nàixer l'Institut d'Estudis Occitans. Com es gestà?

—L'Institut d'Estudis Occitans es va gestar durant la resistència. Un mem-

Robert Lafont, una de les més importants figures d'Occitània, parla de la conflictiva situació occitana, l'evolució política a l'Estat francès i les possibilitats de l'Europa de les nacions.

Enric Sòria

«No fíem sabut crear una llengua pública general i reconeguda».

bre d'aquesta, Jean Cassou, un important intel·lectual francès, en fou el primer president. El model, és clar, era l'Institut d'Estudis Catalans, però amb les lògiques divergències històriques i culturals. A l'Occitània mai no hem tingut una Mancomunitat com la que impulsà l'Institut d'Estudis Catalans, ni cap mena d'autonomia.

—Sorprèn, vist des d'ací, la considerable col·laboració d'intel·lectuals d'expressió francesa amb empreses culturals occitanes, com ara l'Institut.

—Sí, són coses que formen part de la història de França. França no és Espanya. Tan senzill com això. Hi ha una consciència nacional francesa, omnipresent i sòlida, comparable a la qual no existeix una consciència nacional es-

panyola. Fins i tot a Occitània el sentiment més vigent és aquesta consciència francesa. Certament, això significa l'alienació de la consciència occitana, però és un fet i no es pot deixar de comptar-hi.

D'altra banda, durant la guerra, la resistència s'organitzà i es féu forta a Occitània, i els intel·lectuals francesos que hi participaven van prendre contacte amb aquell medi. Molts intel·lectuals francesos, resistents, van entendre llavors que hi havia una cultura occitana, entre ells Tristan Tzara, el creador del dadaisme, un dels fundadors de l'IEO. Als anys 44-45, apareix una consciència francesa nova que d'alguna manera incorpora el fet occità, com a fet regional, com a part de

la cultura francesa, però almenys li reconeix l'existència i s'hi interessa. Es tracta d'una etapa, ja històrica, dins la formació de la consciència occitana.

—*Als anys setanta la literatura occitana vivia, sembla, un moment esperançador, de diversificació, augment de la qualitat, del públic i de la repercussió. i La situació actual manté aquestes expectatives?*

—Als anys setanta hi hagué un gran moment. Durant la dècada anterior l'IEO va conèixer un èxit cultural enorme. Després, hem patit una crisi política forta. La literatura ha seguit endavant i podríem dir, a nivell estrictament d'escriptura, que la situació continua sent esperançadora. El problema ve quan pensem que aquesta literatura s'escriu en una llengua en perill. Perquè els occitans hem fracassat —i tal vegada no podia ser d'una altra manera— en intentar crear una llengua social nova. Vam rebre una herència dialectal. Occitània és un país molt més extens i divers que no els Països Catalans, i el problema de la normalització de llengua és bastant més difícil. No s'ha creat una llengua pública general i reconeguda. També, per descomptat, hi ha el problema que l'occità és una llengua en autèntic perill de mort. Perquè la població és molt barrejada i perquè no hi ha hagut mai, i això és molt greu, mai, una resposta positiva de l'Estat francès a les reivindicacions occitanes.

—*En aquesta qüestió, l'estat francès sembla molt més dur encara que no l'espanyol.*

—Sens dubte. L'Estat francès és terrible. Als anys 44-45, s'havia pensat que es podia fer un experiment d'ensenyament en occità, bretó, català, etc., en totes les llengües de França. L'experiment començà, però, reduït a una escala molt petita. I tot el progrés d'una literatura nova va lligat a aquesta petita experiència d'ensenyament, perquè constituí un públic que abans no existia. Però mai no s'ha fet un ensenyament real i ampli de l'occità. L'Estat francès, governa l'esquerra, governa la dreta, sempre és igual. No es nou. Ho rebutja, amb cortesia de vegades. Però, quan demanem una cosa senzilla, sempre és impossible.

—*i Llavors, l'arribada de l'esquerra al poder no va significar cap millora real?*

—Mire, jo he tingut dues vegades esperances. La primera va ser als anys 44-45, i la segona als anys 80, perquè l'esquerra en l'oposició ens havia dit que es duria a cap una descentralització avançada i que les diverses llengües de França tindrien els seus drets. Jo

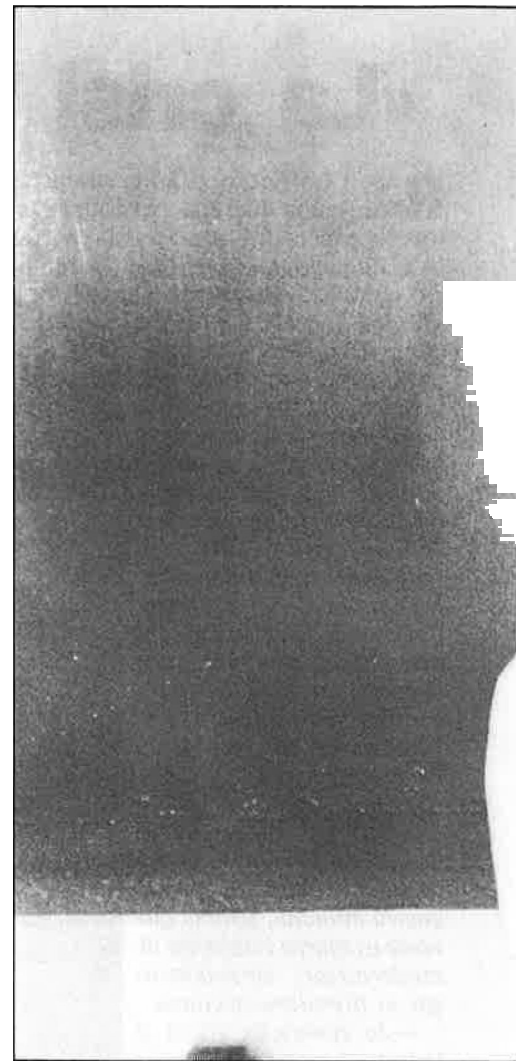
vaig conèixer fa molts anys François Mitterrand i hi manifestava una simpatia sincera, com també l'antic ministre de cultura, Lang. Ambdós són amics meus. Però hi ha l'aparell centralista que no es mou de cap manera. Una vegada Mitterrand em va dir: «Sabeu, hi ha una oposició administrativa *difícilment contornable*.» «Com un president de la República pot dir això? Podem preguntar-nos-ho. i Quina classe de president és? Però la veritat és que hi ha un aparell administratiu terrible, napoleònic. En això, França és una Prússia reeixida.

—*Hi ha la sensació —potser producte de la desinformació— que l'occitanisme ha perdut força els darrers anys, tant a nivell cultural com polític.*

—És cert. El punt màxim de l'eclosió de la consciència occitana es va esdevenir entre els anys 73 i 77. Llavors hi hagué el trencament de l'esquerra francesa, partit socialista-partit comunista, que desconcertà els moviments bretó i occità, que eren la tercera força d'esquerra, i que llavors es trobaren en un atzucac. Fou un fracàs històric. Encara els anys 79-80 hi hagué manifestacions de masses organitzades per un Partit Comunista que llavors s'havia fet autonomista. Magnífic. Jo en vaig parlar amb Marchais i em digué: «Els companys em diuen que vostè té raó, tot i que jo sóc francès i no ho entenc». Després hi ha hagut una desmobilització general, perquè l'esquerra en el poder no ha fet res i l'oposició comunista ha estat arrasada. Ara es pot dir que no hi ha un moviment occità polític amb presència real. Hi ha sempre una sensibilitat general, una literatura que segueix, però cap presència pública.

—*Vostè ha definit sovint Occitània com un espai colonitzat, a nivells tercermundistes, tant culturalment com econòmicament i, per descomptat, políticament.*

—Hi hagué un moment, als anys 60, en què es veia molt clarament que defensar una llengua i una literatura no era prou, perquè era la mateixa societat occitana la que desapareixia. L'empobriment era general i els fenòmens colonitzadors, com el turisme, en mans de capitals forasters, molt evidents. Jo he escrit uns deu llibres sobre la colonització interna francesa. Però ara cal recomençar l'anàlisi perquè aquest colonialisme intern ha acabat. Ara és tot el territori de França el que està sotmès als problemes del subdesenvolupament. Justament acaba de fer un llibre sobre «la fi de França». Crec que està perdent el seu lloc de primera divisió entre els estats industrialitzats. En

qualsevol cas, hi ha una crisi, i en aquesta crisi el problema essencial serà —justament amb la dels pobles subsumits dins l'hexàgon francès— el de la mateixa identitat francesa. Per això, el creixement els darrers anys del nacionalisme francès de dreta. França és l'únic estat d'Europa on el feixisme és ara possible. Així, la crisi de la identitat francesa pot esdevenir el càncer d'Europa.

—*cl aquesta nova situació de crisi i d'exacerbació del nacionalisme francès com repercuteix a Occitània?*

—No hi ha cap projecte clar. L'esquerra ha fracassat. Els occitanistes hem advertit a l'esquerra que, si la situació occitana, bretona, corsa, etc., no s'arregla en termes de descolonització, ens exposem a un perill de preponderància de la dreta. Ara mateix Occitània és el baluard del Front Nacional. Totes aquelles capes sociològiques que eren sota la bandera occitana fa deu anys en manifestacions de masses —una cosa llavors molt nova— ara estan votant Front Nacional, perquè es troben en una situació desesperada. L'esquerra francesa en té una culpa

«França és l'únic estat d'Europa on el feixisme és ara possible».

trobar molts fenòmens que li resultaran familiars.

—Efectivament. Hi ha divergències positives... per al País Valencià. L'Estat espanyol és menys dur i compartir la llengua i la cultura de Catalunya és un gran reforç, però també hi ha grans paral·lelismes: absència de burgesia nacional, dialectalisme, fenòmens de colonització. La història social s'assembla inclús en detalls curiosos: al Llenguadoc i a la Provença la burgesia traïx la llengua al mateix temps que s'enforçeix invertint en l'explotació agrícola, la vinya. Justament el mateix moment en què València inicia la deserció lingüística i l'enriquidora explotació de la taronja. Les grans exportacions de capitals valencians cap a Madrid coincideixen amb el mateix fenomen a Occitània cap a París. Els problemes i les respostes socials són veritablement molt similars.

—Potser per això Mistral i Llorente s'entenen. En qualsevol cas, vostè té un bon coneixement de com van les coses per ací.

—Jo ho procure. S'ha de fer la història comparada dels nostres països, seria molt instructiu.

—Tornant a l'Occitània estricta, ens n'ha dibuixat un panorama ben negre, i Quina creu que pot ser l'estratègia més viable per a un occitanisme futur? I Passa per la defensa de l'Europa de les nacions?

—Quan hi ha una burgesia forta i amb consciència de si, com a Catalunya, és possible pretendre de jugar un paper positiu, i fins i tot de primer rengle, a la Comunitat Europea. Dins la dialèctica nord-sud es veu clarament que la potència industrial barcelonina té el seu mercat a Occitània. No ho reconeixerà ni Pujol ni els francesos, però allà la competència s'estableix entre Barcelona i París. És un model. Com també ho és el violent d'ETA, a Euskadi. Però si el model basc és impensable a Occitània, el model català d'europèisme, amb pes específic propi i interessos cap al creixement, ens és impossible de seguir. Ens manquen, senzillament, els mitjans. Ens cal encetar una tercera via i entendre l'Europa de les regions d'una altra manera. Potser seria factible una mena de partit radical europeu que unís les diferents reivindicacions autonomistes amb les altres reivindicacions que cal fer a l'espai europeu. La qüestió occitana és una qüestió europea i a Europa —l'estat francès, l'espanyol, l'italià, etc.— hi ha moltes Occitànies. •

enorme. Caldria, doncs, un altre projecte d'esquerra, nova, europea.

—iPerò Occitània no era el famós Midi roig?

—Ho era. Però l'esquerra francesa hi ha conegut un desgast molt gran. A més de no fer res d'essencial pel que fa a la qüestió occitana, cal dir que en molts aspectes ha fet una política de dreta i, després, la dreta liberal li ha menjat el terreny. A més, el Partit Comunista ara no és res. Els militants del PC voten Front Nacional com a forma de protesta. És horrorós. Occitània sempre ha estat protestatària, per raons òbvies, i ha estat un poble d'esquerra mentre la dreta ha estat en el poder. Si encara no s'ha fet del tot de dretes —i per les mateixes raons—, és perquè encara no n'ha tingut temps material. Òbviament, la crisi de l'esquerra engrandeix les proporcions de la crisi de la consciència francesa, i la fa més perillosa.

—Vostè, el 1974, es presentà a les eleccions presidencials i va ser vetat.

—Pel Consell Constitucional Francès, sí. Perquè van tenir una mica de por. En aquell moment un 2 per cent

dels vots podia esdevenir decisiu i podíem arribar-hi. Reunim els vots dels viticultors occitans, llavors molt actius, i els de les nacionalitats; així és que s'escarrassaren a trobar alguna irregularitat en la candidatura.

—i Quines són les relacions, ara, entre els intel·lectuals, i els polítics, occitans i catalans?

—Hi ha bones relacions, però també hi ha prejudicis per ambdues bandes. Tot allò de la «germanor» romàntica i els Jocs Florals, que no va enlloc. Els intel·lectuals catalans veuen els amics occitans més vells, més pocs i més dèbils que no ho són en realitat. Per a l'altra part, Catalunya és un mite, i caldria mitificar menys i conèixer més. Els occitans, per exemple, haurien de venir a València, perquè ací la situació és molt més interessant per a ells que no la barcelonina, massa diferent. A Catalunya hi ha una burgesia nacional, conscient. I no, en canvi, ni a Occitània ni a València.

—Hi ha concomitàncies llampants, com el felibritge dialectal provençal i el blaverisme valencià. Vostè, ací, deu